

Xulosa. Xulosa qilib aytish mumkinki, kollaborativ ta'lim ingliz tilini o'rganishda muhim usullardan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bu metoddan foydalanish talabalar natijalarini sezilarli darajada oshiradi. An'anaviy ta'lim usullari bilan solishtirilganda, kollaborativ ta'lim talabalar o'rtasidagi muloqot, ijodiy fikrlash va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga katta ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot jarayonida kollaborativ yondashuv bilan o'qitilgan talabalar bilimlarni o'zlashtirish bo'yicha yuqori natijalarga erishganligi statistik tahlillar orqali isbotlandi. Shuningdek, korelyatsion va dispersion tahlillar shuni ko'rsatdiki, kollaborativ metodlardan

foydalangan talabalar an'anaviy yondashuvda o'qigan talabalar bilan taqqoslanganda, test natijalari bo'yicha sezilarli darajada yuqori ko'rsatkichlarga ega bo'ldilar. Ushbu metodikaning samaradorligi talabalar orasida hamkorlik madaniyatini shakllantirish, akademik faoliyatda faollikni oshirish va o'quv jarayoniga yanada katta motivatsiya bilan yondashishga xizmat qiladi. Kelgusida amalga oshiriladigan tadqiqotlar kollaborativ ta'limning uzoq muddatli ta'sirini yanada chuqurroq o'rganish, uning samaradorligini oshirish uchun yangi strategiyalar ishlab chiqish va zamonaviy texnologiyalar bilan integratsiyalash imkoniyatlarini kengaytirishga yo'naltirilishi lozim.

Adabiyotlar

1. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
2. Johnson D.W., Johnson R.T. Cooperative Learning in the Classroom: Research and Theoretical Perspectives. Interaction Book Company.
3. Shodmonov I. Texnik oliy o'quv yurtlarida ingliz tilini o'qitishda interfaol yondashuvlarning samaradorligi. // O'zbekiston Pedagogika jurnali, 3(12), 45-59.
4. Ahmedov N. ESP metodologiyasi asosida kasbiy yo'nalishdagi ingliz tilini o'qitish. // «Ta'lim va Innovatsiyalar», 7(2), 88-102.
5. Usmonova M. Lingvistik kompetensiyani rivojlantirishda jamoaviy ish va muhokama usullarining roli. // «Oliy ta'lim tadqiqotlari» jurnali, 6(4), 66-78.
6. Zholdasbekov K. Qozog'istonda ingliz tilini o'qitishda kommunikativ metodlarning ta'siri. // Ta'lim ilmiy jurnali, Qozog'iston 8(3), 99-113.
7. Иванов А. Проектное обучение в преподавании английского языка техническим спетсиалистам. – Москва: // «Педагогика и Инновации», №3, 44-50.

REZYUME. Ushbu maqola kollaborativ ta'lim metodologiyasining mohiyati va samaradorligini tahlil qiladi. Tadqiqot davomida interfaol yondashuvlar asosida talabalar bilim olish jarayonida qanday o'zgarishlar yuz berishi o'rganildi. Kollaborativ ta'lim ingliz tilini o'qitishda qanday samaradorlik berishi aniqlanib, statistik tahlillar orqali tasdiqlandi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ushbu metod talabalar o'rtasidagi hamkorlikni oshirish, muloqot kompetensiyalarini rivojlantirish va ta'lim samaradorligini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi

РЕЗЮМЕ. В данной статье анализируется сущность и эффективность методики совместного обучения. В ходе исследования было изучено, как происходят изменения в процессе обучения студентов на основе интерактивных подходов. Эффективность совместного обучения при преподавании английского языка была определена и подтверждена посредством статистического анализа. Результаты показывают, что этот метод важен для расширения сотрудничества между студентами, развития коммуникативных навыков и повышения эффективности обучения.

SUMMARY. This article analyzes the essence and effectiveness of the collaborative learning methodology. During the research, it has studied how changes occur in the process of students' learning based on interactive approaches. The effectiveness of collaborative education in teaching English was determined and confirmed through statistical analysis. The results show that this method is important in increasing cooperation between students, developing communication skills and improving educational efficiency.

KAYKOVUSNING “QOBUSNOMA” ASARINING PEDAGOGIK FIKR TARAQQIYOTIDAGI TUTGAN O'RNI

M.S.Nishonov – *pedagogika fanlari nomzodi, dotsent*

U.F.Tumanov – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori*
Namangan davlat universiteti

Tayanch so'zlar: qadriyat, urf-odat, an'ana, odob-axloq, suhandonlik, saxovat, juvonmardlik, pedagogik shart-sharoit.

Ключевые слова: ценность, обряд, традиция, воспитание, оратор, щедрость, благородство, педагогические условия.

Key words: value, ritual, tradition, speaker, upbringing, pedagogical conditions, upbringing, generosity, nobility.

Kirish. O'zbek xalqiga xos, tarixan qaror topgan umuminsoniy va milliy qadriyatlar, urf-odatlar, an'analar, axloqiy sifat va fazilatlarni bolalarda tarbiyalash bugungi kunning kechiktirib bo'lmaydigan vazifalaridandir. “Biz butun jahon jamoatchiligiga islom dinining asl insonparvarlik mohiyatini yetkazishni eng muhim vazifa, deb hisoblaymiz. Biz bugun muqaddas dinimizni azaliy qadriyatlarimiz mujassamining ifodasi sifatida behad qadrlaymiz. Biz muqaddas dinimizni zo'ravonlik va qon

to'kish bilan bir qatarga qo'yadiganlarni qat'iy qoralaymiz va ular bilan hech qachon murosqa qila olmaymiz. Islom dini bizni ezgulik va tinchlikka, asl insoniy fazilatlarni asrab-avaylashga da'vat etadi,” [1] – deydi o'z nutqida Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev.

Bugungi tez o'zgarayotgan dunyo insoniyat oldida, yoshlar oldida yangi-yangi, buyuk imkoniyatlar ochmoqda. Shu bilan birga, ularni ilgari ko'rilmagan turli yovuz xavf-xatarlarga ham duchor qilmoqda. “G'arazli kuchlar sodda,

g'o'r bolalarni o'z ota-onasiga, o'z yurtiga qarshi qayrab, ularning hayotiga, umriga zomin bo'lmoqda. Bunday keskin va tahlikali sharoitda biz ota-onalar, ustoz-murabbiylar, jamoatchilik, mahalla-ko'y bu masalada hushyorlik va ogohlikni yanada oshirishimiz kerak. Bolalarimizni birovlarining qo'liga berib qo'ymasdan, ularni o'zimiz tarbiyalashimiz lozim" [2], deb ta'kidlaydi yurtboshimiz Sh.Mirziyoyev. Hozirgi kunda ham ushbu muammo bo'yicha ilmiy izlanishlar, ilmiy tadqiqotlar davom etmoqda. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida tashkil etilayotgan tarbiyaning asosiy maqsadi barkamol avlodni tarbiyalab voyaga yetkazishdan iborat. Zero, "Sog'lom avlodni tarbiyalash – buyuk davlat poydevorini, farovon hayot asoslarini qurish deganidir". Barkamol avlod tarbiyasi erkin va demokratik jamiyat taraqqiyoti uchun naqadar dolzarblik kasb etishini mamlatimiz Prezidenti Sh.Mirziyoyev shunday ifodalaydi: "Yurtimizdagi har qaysi inson, har qaysi oilaning eng ezgu orzu-maqсадlari, hayotiy manfaatlar avvalambor uning farzandlari timsolida namoyon bo'ladi, ro'yobga chiqadi. Albatta, bu borada yurtimizda ulkan ishlar qilinmoqda va ular amalda o'zining ijobiy natijasini bermiqda. Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz" [3] deya ta'kidlaydi prezidentimiz Sh.Mirziyoyev.

Har qanday jamiyatda barkamol avlodni tarbiyalash, voyaga yetkazish va uni ma'lum bir kasbga yo'naltirish og'ir va mashaqqatli mehnat evaziga amalga oshiriladi. Bu mashaqqatli mehnat uzluksiz ta'lim va tarbiyaviy faoliyatning mahsulidir. Yoshlar tarbiyasida Kaykovusning «Qobusnoma» asarini o'qib tahlil etish alohida ahamiyat kasb etadi, bu asarda juvonmardlik talablari ilgari suriladi. Bulardan eng muhimi yuksak axloqiy tarbiyadir. U yoshlarda teran insoniy munosabatlarni shakillantirish, adolat, samimiylilik, saxiylik kabi xislatlarni tarkib toptirishni orzu qiladi va asarning boshidan oxirigacha ana shu ezgu maqsadlarni amalga oshirishga intiladi.

Kaykovusning hayoti va ijodi butun dunyo sharqshunoslarining, Sharq va G'arb olimlari va pedagoglarining diqqatini hamisha o'ziga tortib kelgan. U haqda antologiya, kataloglar va ensiklopediyalarda ma'lumotlar mavjud. A.E.Krimskiy, R.Sh.Sotvoldiev, V.V.Bartold, Ye.E.Bertels, E.Braun va boshqa sharqshunos olimlar esa Kaykovusning "Qobusnoma"sini o'rganish ustida tadqiqot ishlarini olib borganlar. Ular Kaykovusni olim, iste'dodli shoir, xati ko'p yillar davomida barcha xattotlarga namuna bo'lgan mohir xattotligini e'tirof etganlar.

«Qobusnoma» - Sharq va Markaziy Osiyo xalqlari orasida keng tarqalgan axloqiy-ta'limiy asar, fors-tojik badiiy nasrining birinchi va yirik yodgorligi hisoblangan.

Kitob Eronda sakkiz marta nashr etilgan. Bularning eng mukammali mashhur olim Rizoqulixon Fidoyat tomonidan 1890-1891-yillari chop etilgan nashri hisoblanadi.

"Qobusnoma" asarining turli tillarga tarjima qilinishi 1432-yili Merjomak Ahmad ibn Ilyos tomonidan, 1705-yili Hasanposha Nazmizoda Murtazo tomonidan turk tillariga, 1786-1787-yillar Muhammad Siddiq Rashidiy tomonidan uyg'ur tiliga, 1811-yili nemis tiliga, taxminan 1860-yil Ogahiy tomonidan o'zbek tiliga, 1881-yil Qayum Nosiriy tomonidan tatar tiliga, 1886-yilda fransuz tiliga, Ol'ga

Lebedeva tomonidan rus tiliga o'girildi. Bu millatlar ham asarni o'z ona tillarida diqqat bilan o'rgana boshladilar. Oktyabr to'ntarilishidan keyin "Qobusnoma" ga qiziqish yanada kuchaydi. Sharqshunos olim Yevgeniy Eduardovich Bertels tomonidan 1953-yilda ikkinchi marta rus tiliga tarjima qilindi.

2009-yilda Geydar Aliyev Fondi ko'plab Sharq mamlatlarida mashhur bo'lgan "Qobusnoma" asarini rus tilida chop ettirdi. Mazkur Geydar Aliyev Fondining tashkil etilganligining 10 yilligi munosabati bilan 2014-yilda "Qobusnoma" asari ozarbayjon va rus tillarida qayta nashr qilindi.

Tabariston (Mozandaron) hukmdori Shamsul-Maoliy Qobusning nabirasi Unsurul-Maoliy (Kaykovus, 1021-98) tomonidan fors tilida yozilgan (1082-83) va «Nasihatnomai Kaykovus» deb atalgan. «Qobusnoma» shu asarning o'zbekcha tarjimasidir.

Unsurul-Maoliy Kaykovusning «Qobusnoma» asari asosini Qur'oni karim suralari, Muhammad (sav)ning faoliyati va ko'rsatmalarini ifodalovchi hadislar, hikmatli hikoyatlar tashkil etadi.

Asar 44 bobdan iborat dastlabki 4 bobi haqni tanimoq, Payg'ambarlarning xilqati (yaratilishi), Alloh ne'matiga shukur qilmoq haqida fikr yuritilgan.

Qolgan 40 bobi ota-onani hurmatlash, ilmiy bilimlarni, san'atni egallash, harb, savdo, dehqonchilik ishlari va hunarni o'rganish, odob-axloq qoidalariga rioya etish, farzand tarbiyasi, saxovat va juvonmardlik kabi ko'plab masalalarni o'z ichiga oladi.

Kaykovusning axloqiy o'g'itlari "Ota va ona haqini bilmak zikrida" deb nomlangan 5-bobda bayon etilish bilan boshlanadi.

"Ey farzand, bilginki aql yuzasidan farzandga ota-onani izzat-hurmat qilish vojibdur, nedinkim uning asli ota-onadir. Ota-onani ne uchun hurmat qilurman deb ko'nglingga kelturmag'il, bilg'ilki, ular sening uchun o'limga tayyor turadilar" deydi Kaykovus. Bunda farzandlar ota-onalarini din nuqtai nazaridan bo'lmasa-da, aql yuzasidan, muruvvat yuzasidan izzat va hurmat qilishga, jumladan "O'z farzanding sening haqingda qanday bo'lishin tilasang, sen ham ota-onang haqida shunday bo'lg'il, nedinkim sen ota-onangga nima ish qilsang, farzanding ham sening haqingda shundoq ish qilur, chunki odam mevaga, ota-ona daraxtga o'xshaydur. Daraxtni har qancha yaxshi tarbiyat qilsang, mevasi shuncha yaxshiroq va shirinroq bo'lur. Ota-onaga izzat va hurmatni qancha ko'p qilsang, ularning duosi shuncha tezroq mustajob bo'lur" [4:30-31].

Asarning 7-bobi "Suxandonlik bila baland martabali bo'lmoq" "Kishi suxandon, suxango'y bo'lishi kerak. Ammo ey farzand, sen suxango'y bo'lg'il va lekin yolg'onchi bo'lmag'il. Rostgo'ylikda o'zing shuxrat qozong'il, toki biror vaqt zarurat yuzasidan yolg'on so'zlasang qabul qilmag'aylar." U faqat nutq so'zlashnigina emas, balki boshqalarning so'zi bilan nutqidan ibrat olishni ta'kidlaydi. Buni u dalillar bilan isbotlaydi. "Bir o'g'lon onadan tug'ilsa, unga yer osti bir joy qilib, sut berib ul joyda parvarish qilsalar, onasi va doyasi unga gapirmasalar, u hech kimning so'zin eshitmasa, ulug' bo'lganda lol, soqov bo'lur. Yillar o'tib so'z eshitsa, o'rgansa u suxango'y bo'lg'ay" [4:46-48].

Agar har nechakim, suxandon bo'lsang, o'zingni bilg'ondan kamroq tutg'il, to so'zlash vaqtida nodon va

beburd bo‘lib qolmag‘aysan. Ko‘p bilib, oz so‘zlag‘il, va kam bilib ko‘p so‘z demag‘il. Nima uchunki, aqlsiz kishi shundog‘ bo‘ladur-u ko‘p so‘zlar.

Ammo so‘ralmag‘on so‘zni aytmag‘il va behuda sozdin parhez qilg‘il, har bir so‘zni so‘rasalar, rost aytg‘il. Sendan talab qilmasa, nasihat qilmag‘il, pand bermag‘il, xususan seni tinglamag‘on kishiga hech so‘z dema, chunki bunday kishilar pandni eshitmag‘aylar. Kaykovus mazkur jumllarida so‘zlaganda andishali bo‘lish, sovuqso‘zli bo‘lmaslik, kam gapirish, kamtarlik, maqtanmaslik, birovning so‘zini diqqat bilan eshitish, kerakli o‘rinlarda kerakli so‘zlardan foydalanish odoblarini ta‘kidlaydi.

Kaykovusning fikricha, odamlar to‘rt xil bo‘ladi: Birinchi xil kishilar ko‘p narsani biladi va yana bilgisi kelaveradi. Bular olimlar bo‘lib, ularga bo‘ysunish kerak, ikkinchisi, bilmagan narsasini bilishga harakat qiladi, ular qobil kishilar bo‘lib, bunday kishilarga o‘rgatish kerak, uchinchisi, bilganini ham bilmaydi, uyquda yashagandek, ularni «uyg‘otish» kerak, to‘rtinchisi, bilmaydi va bilmaganini tan olmaydi, bular johil kishilar bo‘lib, ulardan qochish kerak.

Kaykovus bilim va aqlning ahamiyatini ulug‘lar ekan, uni mol-dunyodan yuqori qo‘yadi: “Agar molsizlikdan qashshoq bo‘lsang, aql dan boy bo‘lmoqqa sa‘y ko‘rguzgilki, mol bila boy bo‘lgandan, aql bila boy bo‘lg‘on yaxshiroqdir, nedinkim aql bila mol jam etsa bo‘lur, ammo mol bila aql o‘rganib bo‘lmas. Bilg‘il, aql bir moldurki, uni o‘g‘ri ololmas, u o‘tda yonmas, suvda oqmas” [4:46] - deb ta‘riflar ekan, inson odobi ham aqlning belgisi, «al-adab - suratil aql» deya xulosa chiqaradi. Tan jon bilan, jon nafas bilan, nafas aql bilan tirikdir. Bilimni egallamoq uchun mehnat qilish, badanni dangasalikdan qutqarish foydalidir. Chunki dangasalik, ishyoqmaslik badanning buzilishiga, kasallanishiga sababchi bo‘ladi. Agar mehnat qilib badanni o‘zingga bo‘ysundurmasang, sog‘lom va baland mehnating bekor ketadi, deya insonlarni irodali bo‘lishga chorlaydi.

Kaykovus jamiyat taraqqiyotida ilm bilan birga kasb-hunarning ham zarurligini ta‘kidlaydi: “Agar kishi har qancha oliynasab va aslzoda bo‘lsa-yu, ammo hunari bo‘lmasa, u haloyiqning izzat va hurmatidan noumid bo‘lur. Ulug‘lik aql va bilim biladur, nasl-nasab bila emas. Otni senga ota va onang qo‘ymishlar, sen unga mag‘rur bo‘lmag‘il.... Ammo sen hunar bila bir nomga ega bo‘lg‘il”. Shuning uchun ham asarda turli kasb egalari ulug‘lanadi. Kasb-hunar o‘rganishni bilim olish bilan qo‘shib olib borishni tavsiya etiladi. Fan amaliyot bilan uzviy aloqada qaraladi. Kaykovusning bu qarashlari o‘sha davrning ilg‘or qarashlaridir. Kaykovus yoshlarni har qanday vaziyatda ham hunarli bo‘lishga, hunar o‘rganishdan tortinmaslikka undab: “O‘rganmak, eshitmakdin nomus qilmag‘il, to xijolat va pushaymonlig‘din qutulg‘aysan. Ko‘rgil, qaysi narsa xalqni manfaatg‘a yaqin qilur. O‘zing ana shundog‘ aql va hunarni o‘rganmoq bila balandlikka ko‘tarilursan. Bu ish senga ikki narsa bila hosil bo‘lur: yo bilg‘on hunarga yarasha ish qilmoq bila yo bilmag‘on hunarni o‘rganmoq bila. Hunarni ul vaqtda o‘rganursanki, agar bir soatni ham bekor o‘tkazmasang” [4:68-72] deb uqtiradi.

Kaykovus “Qobusnoma” asarining 27-bobini “Farzand parvarish qilmoq zikrida” deb nomladi. Ushbu bobda oilada otaning vazifasi va burchiga alohida e‘tibor beradi. Farzand tug‘ilganda, avvalo, unga yaxshi ot qo‘yish, undan so‘ng aqlli va mehribon murabbiyga topshirish, o‘qitish, ulg‘aya

boshlaganda kasb-hunar o‘rgatish, harbiy ish bilan tanishtirish, so‘ng suvda suzishni o‘rgatish kerak, deydi. Bu haqida “Qobusnoma”da shunday deyiladi: “Ey, farzand, agar farzanding bo‘lsa, anga yaxshi ot qo‘yg‘il, nedinkim, otadin farzand haqlaridan biri unga yaxshi ot qo‘ymoqdir. Yana biri uldirmek, farzandni oqil va mehribon doyalarga topshirg‘aysan. Sunnat qilur vaqtida sunnat qilg‘aysan, qudratingga loyiq to‘y va tomosha qilg‘aysan. Hamda o‘qishni o‘rgatg‘aysan. Ulug‘roq bo‘lg‘ondin so‘ng, agar raiyat bo‘lsang, unga hunar va kasb o‘rgatg‘aysan, agar sipoh ahlidin bo‘lsang, sipoh ilming o‘rgatg‘aysan. Bularni bilg‘ondin so‘ng shinovarlik, ya‘ni suvda yuzmakni o‘rgatg‘il” [4:115] deya ta‘kidlaydi.

Ilm yo‘lida munozaradan chekinmaslik, lekin uni janjalga aylantirib yubormaslik, o‘z fikrini dalil va isbot bilan bayon qilish zarurligini ta‘kidlaydi. “Isbot bilan tur, rad qilma, ehtiyot bo‘lg‘ilki, keyingi so‘zing avvalgisini teskari bayon qilmasin”. Yana u olimning aytgani bilan qilgan ishi bir bo‘lishi kerakligi, ilmni chuqur o‘rganish, har bir kasb, sohaning bilimdoni bo‘lishda doimo kamtar, oqil, xalqparvar, har bir narsani oldindan ko‘ra oladigan bo‘lish kerakligini ham ko‘rsatib o‘tadi. Zero, ilmni faqat kitobdan o‘rganish bilan cheklanib qolmay, aql, tafakkur bilan hukm chiqarish zarurligini ham ta‘kidlaydi. Ana shu talablar asosida u tijorat ilmi, tib ilmi, nujum (yulduzlar) ilmi, handasa (geometriya) ilmi borasida o‘z qarashlarini tarbiyalashda ularga ilmu odob o‘rgatishlari zarurligi ta‘kidlanadi. Asarda munajjimlik, yer o‘lchash, musiqa, tibbiyot sohasidagi kasb egalarining faoliyati ilmiy nuqtai nazardan yoritiladi. Ayniqsa, uning turli kasb-hunar vakillari haqidagi fikrlari amaliyotga tatbiq etishda o‘ta muhimligi bilan diqqatga sazovor. Masalan, «Dabirlik va kotiblik zikrida» bobida yozma nutqni yaxshi egallash, chiroyli yozish va mashq qilishni maslahat beradi. U xat yozishda uslubga rioya etish, har bir so‘zni yoqimli, tushunarli, qisqa yozish, zukko va sezgir bo‘lishni ta‘kidlaydi. Xattotlikning ulug‘ hunar ekanligi, ammo bu hunarda hech qachon soxtalik, pastkashlik qilmaslikni, sir saqlashni tavsiya etadi va bu borada quyidagi kabi ibratli hikoyatlar keltiradi.

Bu orqali Kaykovus insonni o‘z ustida doimo ishlashi, izlanishi, bir zum ham vaqtini zoe ketkazmasligi kerak, deb hisoblaydi.

U shunday deydi: “... barcha fikr va tushunchalarimning sening uchun kitobga yozdim va har bir ilm, ham hunar va har peshakim bilur edim, hammasini qirg‘ to‘rt bobda bayon etdim. Ey farzand, bilg‘ilki, bu kitobning necha joyida qanoatni zikr etdim va yana takror qilurman. Ammo hamisha diltang bo‘lmaslikni tilasang, qanoatlig‘ bo‘lg‘il, hasadchi bo‘lmag‘il, toki vaqting hamisha xush bo‘lg‘ay. Nedinkim, barcha g‘amnoklikning asli hasaddur. Agar oqil bo‘lmoq tilasang, hikmat o‘rgang‘il, aql hikmat bila kamolga yetar Aristotolis donishdin: «Odilning quvvati nimada?» - deb so‘rabdurlar. Donishmand: «Barcha kishining kuchi ovqatdandur, aqlning kuchi esa hikmatdandur», - deya javob bermishdur. Har qanday kishi bu kitobni o‘qir, tushunar va shu kitob yuzasidin ish ko‘rar, nedinkim, mening har bir so‘zim baxtning alomatidur”, deya asariga xotima yasaydi Kaykovus.

Xulosa. Kaykovusning «Qobusnoma» asari XI asrda yuzaga kelgan yirik ta‘limiy asardir. Unda o‘sha davrda har bir yosh egallashi zarur bo‘lgan aqliy, axloqiy, jismoniy tarbiya bilan bog‘liq faoliyat turlari; otda yurish, merganlik,

suvda suzish, harbiy mashqlar san'ati, she'r yozish, musiqiy bilimga ega bo'lish, ifodali o'qish, hattotlik san'ati, shatranj va nard o'yinini bilish kabilar ham o'z ifodasini topgan. Kaykovusning katta xizmati shundaki, u yoshlarni hayotga tayyorlash uchun ularni har tomonlama kamolga yetkazish-

ga doir nazariy masalalarni amaliy faoliyatga tatbiqi nuqtai nazaridan ifodalashga katta e'tibor beradi. Shuning uchun ham bu asar hamma zamonlarda, har qanday tuzumda ham o'z qimmatini yo'qotmasdan va amaliy hayot dasturi sifati-da o'z o'rniga ega bo'lib kelmoqda.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning BMT Bosh assambleyasining 72-sessiyasidagi nutqi.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M.Mirziyoyevning «Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi» mavzusidagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24-yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi.
3. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyanob xalqimiz bilan birga quramiz. –T.: «O'zbekiston», 2017.
4. Kaykovus "Qobusnoma". – T.: «O'qituvchi», 2006.

REZYUME. Maqolada, Kaykovusning "Qobusnoma" asarining farzand tarbiyasidagi pedagogik xususiyatlari, ularda ta'lim-tarbiyaning pedagogik shart-sharoitlari, asarning turli tillarga tarjima qilinishi, ota-onani hurmatlash, suhandonlik, bilim va aqlning ahamiyati, ilmiy bilimlarni, san'atni egallash, harb, savdo, dehqonchilik ishlari va hunarni o'rganish, odob-axloq qoidalariga rioya etish, farzand tarbiyasi, saxovat va juvonmardlik kabi ko'plab masalalar tahlil qilinishi asoslangan.

РЕЗЮМЕ. В статье анализируются педагогические особенности «Кабус-наме» Кайковуса в воспитании детей, в том числе педагогические условия воспитания, перевод произведения на разные языки, важность уважения к родителям, красноречия, знаний и интеллекта, приобретения научных знаний, искусства, обучения военному делу, торговле, земледелию и ремеслам, соблюдения правил этикета, воспитания детей, щедрости и молодости.

SUMMARY. The article analyzes the pedagogical features of Kaykovus's "Qobusnoma" in child rearing, including the pedagogical conditions of education, the translation of the work into different languages, the importance of respecting parents, eloquence, knowledge and intelligence, acquiring scientific knowledge, art, learning war, trade, farming and crafts, observing the rules of etiquette, raising children, generosity and youth.

PEDAGOGIK KOMPETENTLIKNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI

N.T.Ornabetov – dotsent

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: kasbiy kompetentlik, zamonaviy ta'lim, xalqaro tajribalar, umumkasbiy va ixtisoslik fanlar, texnologik ta'lim, integratsion jarayon, psixologik jihatlar, integratsiyaning nazariy qoidalari, pedagogik va axborot kommunikatsiya texnologiyalari, innovatsion texnologiyalar, raqamli texnologiyalar, mehnat funksiyalari.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, современное образование, международный опыт, общепрофессиональные и специальные дисциплины, технологическое образование, интеграционный процесс, психологические аспекты, теоретические закономерности интеграции, педагогические и информационно-коммуникационные технологии, инновационные технологии, цифровые технологии, трудовые функции.

Key words: professional competence, modern education, international experiences, general professional and specialized disciplines, technological education, integration process, psychological aspects, theoretical rules of integration, pedagogical and information and communication technologies, innovative technologies, digital technologies, labor functions.

Kirish. Bugungi kunda mehnat bozorida ustuvor o'rin egallagan kuchli raqobatga bardoshli bo'lish har bir mutaxassisdan kasbiy kompetentlikka ega bo'lish, uni izchil ravishda oshirib borishni taqozo etmoqda. Mamlakatimiz Prezidenti Sh.Mirziyoyev ta'kidlaganidek, «Biz ta'lim va tarbiya tizimining barcha bo'g'inlari faoliyatini bugungi zamon talablari asosida takomillashtirishni o'zimizning birinshi darajali vazifamiz deb bilamiz» [1]. Zamonaviy ta'limning asosiy maqsadi jamiyat va davlat uchun har tomonlama rivojlangan, jamiyatga, mehnat faoliyatiga ijtimoiy moslashuvchan, o'z ustida ishlay oladigan shaxsni tayyorlashdan iborat. Demak, har tomonlama rivojlangan shaxs tarbiyasida pedagoglarning kompetentlik darajasi muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqotning dolzarbligi. Xalqaro tajribalarga ko'ra tabiiy, umumkasbiy va ixtisoslik fanlar bilan ishlab chiqarish tuzilmalarining uzviy aloqadorligini chuqurlashtirish ta'lim samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, texnologik ta'lim nazariyasi va amaliyoti tendentsiyasini yanada rivojlantirishda innovatsion kasbiy salohiyat elementlarining uyg'unligi va uzviyligini ta'minlash asosida ta'limning integrative tashkiliy funksiyasini yanada kengaytirish, ta'lim shakllari va

metodlarini modernizatsiyalash, shaxsiy va kasbiy muhim sifatlarni shakllantirish kabi integratsion jarayonlar muhim o'rin tutadi. Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish hamda ularning amaliy ko'nikma va malakalarini ta'lim jarayonida erishilgan kadrlarining sifatini bitiruvchilarning kasbiy faoliyatdagi yutuqlariga ko'ra aniqlash, ta'lim muassasalarida faoliyat olib boruvchi kadrlarda professional kasbiy kompetentligini innovatsion texnologiyalar asosida takomillashtirishga qaratilishi, pedagogik oliy ta'lim muassasalarida fanlarning integratsiyasini tashkil etish asosida bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisining kasbiy kompetentligini shakllantirish va rivojlantirish dolzarb masala sifatida qaraladi.

Maqola mavzusi bo'yicha ilmiy adabiyotlarning tahlili. Respublikamiz oliy ta'lim tizimida bo'lajak texnologik ta'lim va kasb ta'limi o'qituvchilari kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning turli jihatlarini Sh.S.Sharipov, N.A.Muslimov, Q.T.Olimov, J.A.Hamidov, O'Q.Tolipov, O.A.Qo'ysinov, L.R.Zaripov, Z.K.Ismoilova, T. Everslar pedagogik integratsiyaning nazariy, kontseptual va texnologik asoslari R.X.Djo'raev, A.R.Xodjaboev, R.Mavlonova, N.Rahmonqulovlar,